

ERDÉLY ÚJ FEJEDELME SZESZÉLYES ÉS ELLENTMONDÁSOS URALKODÓKÉNT HARAGÍTOTTA MAGÁRA A VÁROSI POLGÁRSÁGOT

A basáskodó Báthory Gábor

A trónról letaszított Rákóczi Zsigmond helyébe kerülő Báthory Gábor Erdély rémálma lett. Az üres államkassza ellenére nagy lábon élő fejedelem saját polgárait zsarolta és fosztogatta, hogy fenntarthassa fényűző életmódját.

(folytatás a 36. lapszámából)

→DR. GARDA DEZSŐ

Báthory Gábor trónra lépése után azzal lepte meg kortársait, hogy a két román vajdaság ellen háborúra készült. Uralkodásának első hónapja után bizalmasát, Kendi Istvánt puhatólózni küldte a havasalföldi helyzetéről. Weiss Mihálytól, a nagy tekintélyű brassói főbírótól, a vajdasági ügyek szakértőjétől érdeklődött, hogy el tudná-e úzni a hatalomból Radu Șerban havasalföldi vajdát. A tudós főbíró határozottan eltanácsolta a háborútól azzal, hogy „jobb a biztos béke egy remélt győzelemnél.” A szász városatyja tanácsát azonban nem hallgatta meg. Titkos követek utaztak Gyulafehérvárról Moldvába, ahol a fejedelemasszonyt a havasalföldi vajda elűzéséhez kellett megnyerniük. Ieremia Movilă özvegye hajlandó volt a vállalkozásra. Az erdélyi fejedelmi tanács a havasalföldi hadjáratot azonban megakadályozta, az 1608. májusi tanácskozáson a fejedelem tervét leszavazták. A tizenhárom éves Constantin vajda Moldvában Báthory Gábor hűbérese lett, aki az 1608. július 18-i szerződés szerint évi nyolcezer forint adót fizetett az erdélyi fejedelemnek. Radu Șerban 1608. május 31-én tette le a hozzá érkezett erdélyi követek előtt a hűség esküt. Báthory végül háború nélkül is elérte azt, amit akart, azonban a hadviselés más célt szolgált volna. A fejedelem nem látott más esélyt a hajdúkérdés rendezésére: számára egyszerűbb lett volna a hajdúkat a román fejedelemségek elleni háborúban foglalkoztatni, mint rengeteg idő és pénz feláldozásával végleges lakóhelyet biztosítani letelepítésükre.

Rendeződik a hajdúk ügye

A hajdúkérdés rendezésének ötlete azonban olyan helyről jött, ahonnan Báthory nem is remélte. Mátyás főherceg 1608 tavaszán érdeklődni kezdett a hajdúk iránt. Amikor számára világossá vált, hogy bátyját, Rudolf császárt békés úton nem tudja a hatalom átadására szorítani, a fegyverekhez folyamodott. 1608. február 1-jén szövetséget kötött a királyságbeli és az ausztriai rendekkel a bécsi és a zsitvatoroki békék végrehajtására. Összefogásuk Rudolf császár ellen

irányult. Ezt követően március 27-én megerősítette a hajdúkat a Bocskaitól nyert szabadságaikban, majd hatezret közülük április 19-én zsoldjába fogadott. Így csupán háromezer hajdú maradt Báthory Gábor szolgálatában.

A hajdúk Mátyás főherceget hozzászolgálták a magyar királyi hatalom megszerzéséhez. A sereg rajtuk kívül a magyar, az osztrák és a morva rendek felkeléseiből és a végvári katonaságból állt. Mátyás ezzel a sereggel ment Prága alá, hogy Rudolf császárt megfossa hatalmától. A háború elkerülése érdekében a császár és a főherceg tárgyaláson döntött a Habsburg birodalom országainak sorsáról: Rudolf csupán a császári címet, Csehországot és Tirolt tartotta meg, és lemondott a magyar koronáról. Mátyás főherceg előtt megnyílt az út a magyar királysághoz. A koronázás előtt azonban rendeznie kellett Erdély és a hajdúság ügyét. A fejedelem és a főherceg biztossai 1608 nyarán kezdték meg tárgyalásait és sikerült viták nélkül meg egyezniük. Az augusztus 20-án aláírt két szerződés a királyi Magyarország és Erdély kölcsönös segítségnyújtási kapcsolatát foglalta magába.

Portai jóváhagyás

Báthory Gábor fejedelemségének elismeréséért Bethlen Gábor utazott Konstantinápolyba. Augusztus közepén jött a híre, hogy feladatát sikerrel teljesítette. Mégis csupán november végén érkezett haza Erdélybe a Portáról jött követekkel együtt. Meghozták a beiktatás hagyományos kellékeit, a zászlót és a kardot, valamint a díszes okiratot, amelynek értelmében a szultán Erdély adóját három évre elengedte, és megerősítette Báthory Gábort Erdély fejedelmi trónján.

Szeretőkkel körülvevett fejedelem

Báthory sok tanácsadóval vette körül magát. Egy részüket a Szapolyaiak kora óta Erdélyben szereplő családok tagjai alkották. A belső tanácsadók másik csoportját a Báthoryak uralma alatt vezetővé vált családok alkották. A két csoport közötti versenyt kiélezte a tizenöt éves háború eseményei: Báthory Gábor rokonai az 1594-ben felszámolt törökös ellenzékhez tartoztak, akárcsak az akkor lefejezett Kendi István családja is. Báthory hívei között egyesek a Habsburg érdekeket szolgálva, Basta generális seregében harcoltak, mások Mihály vajda embereként voltak ismertek. E csoportok között vallási különbségek is léteztek, amelyek gyakran éket vertek közéjük.

A fejedelem szeszélyesen osztott birtokokat. Az érdem és az adomány között sohasem volt összefüggés. Számára sok rosszindulatú mendemondát szereztek az ajándékok, ami a vezető elitben állandósította a gyanakvás légkörét. Báthory könnyel-

műsége a végtelékig fokozta a politikai ellentéteket. Szeretőjévé kényszerítette számos bizalmi emberének feleségét, ezért a tanácsúri méltóságban ülő urak feleségeit gyakran az uralkodói kegy megszerzőiként emlegették.

Báthory Gábor és a székelyek

Báthory Gábor igénybe vette a székelyek hadi erejét. Cserében a székelyek mintha elfeledték volna a Báthoriaktól elszenvedett sérelmeiket és szívesen szolgálták az új fejedelmet. Uralkodása elején Kászonszék lakosait fölmentette a hadviselés alól a moldvai határszéli utak és ösvények őrzése fejében. Az 1608. szeptemberében megtartott országgyűlésen törvényt hozott arról, hogy aki a székelyek közül jobbaggyá lett, azt szabadítsák fel, hogy

BÁTHORY GÁBOR – ISMERETLEN FESTŐ KÉPE (1692)

Báthory Gábor hamar maga ellen fordította az erdélyi rendeket

hadban szolgálhasson, és ha újra jobbaggyá adná magát, halállal bünhődjék. A székelyföldi jobbaggyok számbavételére általános vizsgálatot rendelt el. A fejedelem arról is döntött, hogy ezentúl nemes vagy lófő szabad székelyt jobbaggyá tenni ne lehessen.

Bőkezű adományozásával odáig ment, hogy a háromszéki lófőket Brassó ostrománál tanúsított szolgálataikért kivette a törvényes teherviselés alól. Ezt a többi székely sérelmesnek tartotta, és panaszukkal az országgyűléshez fordultak. A rendek 1612. május 12–25. között megsemmisítették a háromszéki lófőknek adott fejedelmi adómentességet.

Báthory a székely városoknak is számos kiváltságot adott. Védelmet és visszaállította régi jogait pereskedéseik kapcsán is. Az 1609. májusi

→A fejedelem szeszélyesen osztott birtokokat. Az érdem és az adomány között sohasem volt összefüggés. Számára sok rosszindulatú mendemondát szereztek az ajándékok, ami a vezető elitben állandósította a gyanakvás légkörét.

→A városok elleni támadásra régen készült. Nagy őstét, Báthory Istvánt idézte: „ha valaki Erdélyt bírni akarja, Szeben városának kulcsait vegye zsebébe és úgy bírhatja a szászokat”. Míg azonban István kiváltságait támogatva állította maga mellé a szász rendeket, Gábor a lerohanásukat tervezte.

országgyűlésen törvényt hozott, hogy a székelyeket ne idézzék mindehért a királyi táblára, hanem a széki központokon perlekedjenek ellenük. Ezt a rendelkezését megújította az 1610. szeptemberi országgyűlés is.

Kifosztott városi polgárság

A fejedelem végigudvarolta az urak kastélyait és végigmulatózta a városokat is. Kolozsváron tartotta húga menyegzőjét, óriási pazarlással Szebenben fogadta az athnamét hozó portai követet, de Brassóban is sokat mulatozott. Mindig kifürkészte, hol van még pénz a hosszú háborúsorozatban legyengült fejedelemségben. Felderítette a gazdasági erőforrásokat, de képtelen volt arra, hogy ezeket értelmes gazdaságpolitikával hatalmas támogatására fordítsa. Egy középkori fejedelmi zsarnokként fosztotta ki a polgárokat: rendszeres adóztatás helyett szeszélyes látogatásaival felélte készleteiket. Viselkedésével maga ellen fordította Erdély polgárságát.

A városok elleni támadásra régen készült. Nagy őstét, Báthory István királyt idézve emlékeztetett a régi mondásra: „ha valaki Erdélyt bírni akarja, Szeben városának kulcsait vegye zsebébe és úgy bírhatja a szászokat”. Míg azonban István király kiváltságait támogatva állította maga mellé a szász rendeket, Gábor a lerohanásukat tervezte.

Moldvával szembeni erőfitogtatás

Báthory Gábor 1609. június 14-én Moldvába küldte a vajdaságok erdélyi szakértőjét, Weiss Mihályt azzal a megbízatással, hogy a nem egészen egy esztendeje aláírt szerződés okmányait visszahozza és a Moldvával folyó erdélyi kereskedelmet felmondja. Az okot az adó elmaradása jelentette. Weiss főbíró a megbízás kellemetlenül érintette, hiszen mondvacsinált ürügyet kellett Jászvásárban előadnia, mivel az adó kifizetésének időpontja még nem járt le. A főbíró nem mert szembenemenni a fejedelemmel, ezért a csendes ellenállást választotta. A kívánt okmányok nélkül jött haza, de a gyermek vajda ígéretével: amint lehet, küldik az adót.

November 1-jén meg is jött Moldvából a követ, aki azonban csak Moldva rémületét tolmácsolta, a teljes adót nem tudta behozni. Kétezer forintot küldtek vele, meg egy lovat és egy kecskét ajándékképpen. A fejedelem a csekélyke pénzt szinte a követ arcába vágta, csupán a szegényes ajándékot tartotta meg. A követet fogságba vette, amíg a szövetséglevelet vissza nem kapja. Háború mégsem lett a dologból, mert a moldvaiak – negyven ajándék kecske kíséretében – a szövetséglevelet elküldték Erdélybe.

(folytatjuk)

Erdélyi Napló

Megjelenik minden csütörtökön.
Kiadó: Prima Press Kft.
535600 Székelyudvarhely,
Bethlen Gábor u. 55.
tel.: 0266-218361
ISSN: 1223-1223

Felelős szerkesztő: Makkay József

Ügyvezető: Nemes László

Lapszerkesztők: Nánó Csaba, Somogyi Botond
Főmunkatársak: Borbély Zsolt Attila,
Csermák Zoltán, Sütő Éva

Hetilapunk a Krónika és a Székelyhon
napilapok csütörtöki lapszámában jelenik meg.

- Az (X)-szignóval ellátott szövegek fizetett reklámok, közlemények.
- A megjelent írások nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét tükrözik!
- Szerkesztőségünk fenntartja a jogot, hogy a beérkezett levelek és másféle írások közléséről döntsön.
- Kéziratokat nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

400027 Kolozsvár, Regele Ferdinand
(volt Wesselényi) utca 37. szám, 14. lakrész
tel.: 0264-705205, 0264-705215
e-mail cím: office@erdelyinaplo.ro

Honlap: www.erdelyinaplo.ro
Hírdetésfelvétel és terjesztés a fenti címen
hétköznap 8–16 óra között.